

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta

Tézy dizertačnej práce

Meno autora: Marcel Ištván
Názov: Aplikácia textovo-optimalizačných techník a ich vplyv na adekvátne pochopenie textu
Title: Application of text-optimizing techniques and their influence on adequate text comprehension
Študijný program: Filológia
Študijný obor: Germánske jazyky a literatúry
Meno vedúcej práce: prof. PhDr. Jana Rakšányiová, CSc.
Rok podania: 2016

Úvod

Predkladaná dizertačná práca popisuje experiment, ktorý si kladie za úlohu posúdiť možnosti zlepšenia textovej komunikácie medzi štátnymi a komerčnými inštitúciami a adresátmi ich textov. Cieľom tejto práce je na základe získaných dát zistiť, ktoré z vybraných techník úpravy textu sú účinné a zlepšujú pochopenie a postoje voči textu. Skúmajú sa reakcie respondentov, ktorých rodným jazykom je slovenský jazyk, holandský jazyk a respondentov, ktorí sa holandčinu naučili ako cudzí jazyk.

Ak adresát pochopí text správne, porozumie, čo od neho štátna inštitúcia požaduje a môže rýchlo a správne reagovať. To šetrí čas a peniaze na oboch stranách. V komerčnej oblasti je zrozumiteľnosť a efektívne prenášanie informácií žiaduce, pretože je prostriedkom dosiahnutia úspechu na trhu, či už zvýšením predaja, alebo napríklad znížením počtu reklamácií.

Čítanie a pochopenie textu, vplyv emócií

Čítanie a porozumenie je interaktívna, dynamická činnosť medzi čitateľom, textom, čítaním a širším sociokultúrnym kontextom (Griffiths, b.r.). Prebieha na mnohých úrovniach: slová majú svoje grafémy, fonémy a morfémy, vety majú svoju syntaktickú, významovú a štylistickú rovinu (McNamara, 2007, s. 3). Množstvo zdrojov považuje pochopenie čítaného textu ako dvojsmerný proces (Verhoeven, 2008, s. 293-296). Na jednej strane pozostáva z procesu rozpoznávania čítaných slov a ich integrácie do celku a na druhej strane z porozumenia týchto informácií. Úspešnosť porozumenia je teda závislá aj od predošlých znalostí čitateľa a jeho schopnosti integrovať nové vedomosti do siete už známych informácií a tak aktualizovať mentálnu reprezentáciu informácií. Predošlá znalosť témy má na spracovanie niekoľko vplyvov (Kamalski, 2004, s. 86). Predchádzajúca znalosť vytvára očakávania o tom, aký bude daný text a tým sa zjednodušuje spracovávanie informácií obsiahnutých v texte a umožňuje jednoduchšiu integráciu nových informácií do už existujúcich znalostí.

Pri úspešnom pochopení čitateľ integruje nové vedomosti a aktualizuje vedomosti o danej téme. Do hry vstupujú aj faktory ako názory, skúsenosti, pocity atď. (Kamalski, 2007, s. 28). Pri prvom kontakte s nejakou témou má čitateľ vedomosti len z prvotného (textového) zdroja. Pochopením ďalších textov sa jeho vedomosti rozširujú a jeho schéma o danej téme je komplexnejšia. Mentálne interpretácie

jednotlivých textov sa postupne integrujú do schém uložených v dlhodobej pamäti. Úspešnosť integrácie závisí na tom, koľko aspektov majú novo spracované informácie spoločné s už predtým získanými vedomosťami čitateľa. Viac kongruencie znamená rýchlejšiu integráciu nových poznatkov. Nekongruentné informácie alebo informácie protirečiacie vedomostiam v dlhodobej pamäti proces integrácie spomaľujú alebo ho môžu aj úplne zastaviť.

Všetky tieto činnosti smerujú ku aktualizácii psychickej výbavy človeka, tzv. mentálnych modelov. Tieto modely definuje Sedláková (Sedláková, 2004, s. 43) nasledovne:

Mentálny model je vymedzený ako hypotetická konštrukcia, ktorá obsahuje väčšinou neostro ohraničenú množinu informácií, ktoré sú vzťahované k určitému predmetu či javu okolitého, ale aj vnútorného sveta a ktoré boli získané buď priamym, alebo sprostredkovaným poznaním, a to nielen poznaním zámerne riadeným, ale aj poznaním prebiehajúcim živelne.

Mentálny model je nerozlučne spätý s osobnostným progresom človeka, s jeho učením a chápaním. Textové sprostredkovanie informácie patrí medzi jeden z dominantných spôsobov získavania nových vedomostí.

Aký je však vzťah medzi textovou formou podania informácie a vytváraním príslušnej mentálnej reprezentácie?

Keď čitateľ spracováva text, chápe ho aj vďaka vzájomne prepojeným vetám a informáciám. Interpretácia osamotených viet alebo len častí textu by nevytvorila koherentnú mentálnu reprezentáciu textu (Kamalski, 2004, s. 85). Niekedy je spojenie medzi časťami viet a vetami explicitné, a inokedy musí spojenie "dodať" čitateľ. Explikácia spájacích výrazov, či iných výrazov, ktoré vyjadrujú vzťahy medzi vetami či časťami viet uľahčujú uľahčuje pochopenie textu. Vo všeobecnosti platí, že čím je text koherentnejší, tým jednoduchšie sa vytvára jeho správna mentálna reprezentácia. Spracovanie textu je predovšetkým kognitívna činnosť, úlohu v nej hrajú aj iné faktory ako cieľ, motivácia a hodnotenie textu.

Emócie majú takisto vplyv na spracovanie a pochopenie textu. Existuje rada teórií, ktoré hodnotia vzťah emócií a pochopenia textu (Kamalski, 2004, s. 88). Ich spoločným elementom je tvrdenie, že subjektívne hodnotenie situácií alebo udalostí vo vzťahu k potrebám a cieľom hodnotiteľa vytvára emócie.

Toto tvrdenie je možné aplikovať na proces spracovávaní textových informácií. Takto čitateľ prisudzuje textu istú emotívnu hodnotu na základe situácie v ktorej sa

nachádza a cieľov, ktoré chce dosiahnuť. Na základe výskumov je možné konštatovať, že ak čitateľ hodnotí text pozitívne, napríklad ako zaujímavý či užitočný, tak vyvinie väčšie úsilie na jeho úplné pochopenie.

Požitý korpus, analýza a úprava textov

Pre účely tohto výskumu boli vybrané dve skupiny textových komunikátov: inštrukcie na vyplnenie daňového priznania a návod na obsluhu digitálneho fotoaparátu. Tento typ komunikátov má veľmi širokú cieľovú skupinu, potenciálne každý sa môže dostať do situácie, keď musí vyplniť daňové tlačivo a temer každý si môže zakúpiť alebo dostať digitálny fotoaparát.

Pretože sú všetky tieto dokumenty obsiahle, bolo potrebné vyčleniť pasáže pre ďalší výskum, optimalizáciu a prezentáciu respondentom v teste. Pre texty inštrukcií na vyplnenie daňových priznaní boli vybrané dve životné situácie, ktoré sú v oboch jazykových variantoch vyčlenené podobne a vzťahujú sa na špeciálne postupy vyplňania niektorých častí daňového priznania: poberanie dôchodku a uplatňovanie si zľavy na dani na vyživované deti.

V prípade textu návodu na používanie fotoaparátu bola voľba jednoduchšia, pretože oba texty sú si veľmi podobné. Pre prístupnosť témy aj pre menej skúsených fotografov boli vybrané pasáže zo začiatku návodov: „Sprievodca snímaním – Zdokonalenie vašich fotografických schopností“ a „Sprievodca funkciami pre rôzne objekty“.

Všetky vybrané textové fragmenty optimalizoval autor tejto práce dvoma spôsobmi. Prvý, jednoduchší spôsob, sa dá popísať niekoľkými pravidlami a je určený pre pracovníkov z praxe, ktorí nemajú jazykovedné vzdelanie. Úprava spočíva v prepise textu do dialogickej formy, vzniká tak variant D originálneho textu. Táto úprava nie je časovo príliš náročná. Cieľom tohto výskumu je overiť, či by zavedenie takejto optimalizácie malo zmysel v praxi. Navrhovaná koncepcia spočíva z troch bodov: prepisu textu do dialogickej formy, chronologizácie sledu informácií a vylepšenia typografického členenia textu.

Prepis textu do dialogickej formy zlepšuje niektoré jeho vlastnosti už len použitím formy rozhovoru. Poskytuje napríklad možnosť na zlepšenie sústavy odkazovacích výrazov tak, ako na ne hľadí referenčná analýza (viď ďalej). Prepisom do dialogickej formy sa vzdialenosť medzi odkazovacím výrazom a výrazom, na ktorý odkazuje môže

skrátiteľ. Ústredný výraz – názov vety - sa bude opakovať v otázke a potom v odpovedi, čo v mnohých prípadoch zodpovedá vzdialenosti jednej vety. Zvýši sa tak referenčná koherencia textu a mal by sa uľahčiť proces tvorby mentálnej reprezentácie prezentovaných informácií. Dialogická forma rovnako nabáda autora k zodpovedaniu celej otázky, i keď sa odpovede v pôvodnom, neoptimalizovanom texte nachádzajú ďalej od seba.

Ďalšie navrhované zlepšenie spočíva v zoradení informácií tak, aby bližšie korešpondovali s tým, ako daný proces prebieha v realite. Takto text vo väčšej miere zodpovedá skúsenostiam s mimotextovou realitou v dlhodobej pamäti respondenta a uľahčuje integráciu novej situačnej schémy.

Výraznejšie typografické členenie uľahčuje orientáciu v texte. Pri úpravách týchto textov bol vždy po otázke a aj po odpovedi vynechaný voľný riadok, aby sa čitateľ mohol lepšie orientovať v informačnej štruktúre. Významnejšie obsahové celky boli od seba oddelené dvoma voľnými riadkami. Tematické pododdiely a názvy iných častí dokumentov boli zvýraznené kurzívou.

Druhý stupeň optimalizácie spočíval vo vylepšení textu na základe náročnejších analýz – referenčnej, relačnej analýzy, analýzy sémantickej náročnosti, preto sa tento variant nazýva variant M – maximálna optimalizácia. Rovnako je v týchto variantoch použité bohatšie typografické delenie a logické konektory boli vizuálne oddelené od zvyšku textu.

Prvá použitá analytická technika, funkčná analýza, sa zaoberá rozdielom medzi zamýšľanými funkciami textu a tým, aké funkcie sú v texte skutočne prítomné. Referenčná analýza sa zaoberá tým, ako sa v texte odkazuje – aké pojmy sa používajú na odkazovanie na iné pojmy. Skúma realizáciu a kvalitu kohézie v texte. Dôkladným preskúmaním textu sa odhalí „sieť“ odkazov a slov, na ktoré sa odkazuje. Analýza týchto vzťahov môže poukázať na miesta, ktoré sú dvojzmyselné, alebo spôsobujú iné interpretačné problémy. Relačná analýza skúma logické väzby medzi rôznymi textovými oddielmi, teda koherenciu. Správna interpretácia týchto väzieb môže byť ohrozená napríklad neprítomnosťou slov, ktoré takýto vzťah signalizujú alebo prílišnou vzdialenosťou textových oddielov, ktoré spolu súvisia. Posledná použitá metóda určovania náročnosti textov je výpočet lingvisticko-quantitatívnej miery obťažnosti textu. Jedná sa o číselný výpočet sémantickej náročnosti textu, ktorý je unikátny tým, že zohľadňuje typy slov po ich sémantickej stránke. Cieľom tejto práce je overiť jeho validitu pre predpoveď miery pochopenia textov.

Zostavenie experimentu

Zmeny pôsobenia textu na respondentov sú v tomto experimente skúmané dvoma metódami. Respondenti sa mali po prečítaní textového fragmentu na súbore škál vyjadriť k tomu, aký je podľa nich text, ktorý práve prečítali – aké má vlastnosti. Cieľom týchto škál je zistiť, či manipulácie textu mali vplyv aj na postoj respondentov k textu. Nasledovne mali zodpovedať niekoľko otázok o informáciách obsiahnutých v texte. Tieto otázky sú určené na zistenie miery pochopenia textu.

Po uskutočnení predtestovania, ktoré zahŕňalo osobné stretnutia s respondentami, bol zostrojený on-line test, ktorý mohli respondenti vyplňovať na internete. Test bolo možné vyplniť anonymne, a pozostával z nasledujúcich častí.

Prvou časťou bol osobný dotazník, ktorý zisťoval vzdelanie respondenta, jeho alebo jej skúsenosti s vyplňovaním daňového priznania a záujem o fotografovanie. Potom respondenti prečítali rôzne textové fragmenty rozličných optimalizačných variantov.

Po prečítaní každého textu dostali respondenti dotazník na všeobecné ohodnotenie textu. V úvode dotazníka stojí krátky inštrukčný text, ktorý nabáda na vyplnenie pripravených škál. Škály, na ktorých sa respondenti mali vyjadriť k vlastnostiam textu reflektujú rôzne dimenzie kvality textov tak, ako ich popisujú štúdie, ktoré sa zameriavajú na tzv. teóriu hodnotenia textov (appraisal theory) (Kamalski, 2004, s. 88). Táto teória hovorí o tom, že hodnotenie textu má súvis s jeho neskorším spracovávaním a pochopením. Vo všeobecnosti platí, že čím pozitívnejšie čitateľ text hodnotí, tým väčšie úsilie na jeho pochopenie vyvinie. Pozitívne hodnotenie textu môže vychádzať napr. z jeho vlastností alebo užitočnosti v situácii, v ktorej sa čitateľ nachádza.

Pripravené intervalové škály (Gavora, 2010) sú sedemstupňové a respondent sa v nich má vyjadriť ku vlastnostiam ako pochopiteľnosť, premyslenosť, nápomocnosť či logickosť textu. Tieto škály sú na krajných póloch charakterizované protikladnými pojmami, spadajú teda pod bipolárne škály (Pelikán, 2007, s. 128). Sedem stupňov na škále umožňuje respondentom voľnejšie vyjadrovanie a malo by obmedziť množstvo neutrálnych odpovedí.

Existuje niekoľko rozličných škál, ktoré reprezentujú rozdielne aspekty textu a ich subjektívne hodnotenie. V tomto výskume sú prebrané dimenzie výskumu Kamalski et al. (Kamalski, 2004). Tí zhrnuli väčšie množstvo škál z rôznych iných

výskumov a zosúladi ich do jednotného systému v štyroch hlavných dimenziách - príťažlivosť, akceptácia, prístupnosť a súvislosť. Pri zachovaní pôvodných dimenzií boli škály adaptované nasledovne:

Dimenzia	Škála	
Príťažlivosť	Pochopiteľný	Nepochopiteľný
	Číta sa dobre	Číta sa zle
	Dobrý	Zlý
	Detailný	Povrchný
Akceptácia	Napísaný profesionálom	Napísaný amatérom
	Je veľmi nápomocný	Vôbec nie je nápomocný
	Odráža realitu	Je realite vzdialený
	Potrebný	Zbytočný
Prístupnosť	Logicky usporiadaný	Nie je logicky usporiadaný
	Systematický	Nesystematický
	Premyslený	Nepremyslený
	Usporiadaný chronologicky	Nie je usporiadaný chronologicky
Súvislosť textu	Usporiadaný	Chaotický
	Dobre štruktúrovaný	Zle štruktúrovaný

Poradie škál bolo v teste usporiadané náhodne a rovnako boli krajné póly náhodne obrátene tak, aby nebolo pozitívne hodnotenie vždy na tom istom kraji stupnice.

Po vyplnení škál vlastností mali respondenti odpovedať na sériu otázok o informáciách v texte, ktorý prečítali. Pre každý text bola zostavená batéria otázok, zameraná na vybavenie si konkrétnych údajov z textu. Zodpovedanie týchto otázok do istej miery reflektuje pochopenie textu (Pearson, 2005, s. 14) a je často používanou technikou (Kamalski, 2007, s. 37). Každéj odpovedi bolo priradené skóre 1=chybná odpoveď, 2=čiastočne správna odpoveď a 3=správna odpoveď.

Nasledovala možnosť voľne sa vyjadriť k tomu ako spĺňa daný text svoju funkciu a priestor pre voľný komentár.

Tento experimentálny výskum si teda kladie za úlohu zistiť, či existuje vzťah medzi dvoma premennými, v tomto prípade medzi rôznymi manipuláciami textu a jeho pochopením a recepciou u recipientov. Tento test je zostrojený tak, aby bolo možné posúdiť, aký vplyv mali analogické úpravy v slovenskom a holandskom jazyku

na tri skupiny respondentov – respondentov, ktorých rodným jazykom je slovenčina, ktorých rodným jazykom je holandčina a respondentov, ktorí sa holandský jazyk naučili ako cudzí jazyk.

Priebeh testu a jeho výsledky

Test spustili respondenti on-line 199 krát. Slovenských testov bolo spustených a aspoň čiastočne vyplnených 98, holandských 101. Prehľad o veku a pohlaví respondentov je uvedený v nasledujúcej tabuľke. Niektorí respondenti vek alebo pohlavie neuviedli.

	ženy	muži	priemerný vek (smerodajná odchýlka)
slovenské testy	60,2 %	36,7 %	34,3 (13,95)
holandské testy	58,4 %	40,6 %	29,9 (9,6)
celkovo	59,3 %	38,6 %	32 (11,97)

Po vyradení abnormálnych odpovedí a nevyplnených otázok bolo možné pracovať s približne 41% dát slovenských testov a 45% dát holandských testov.

Po zbere dát bolo možné postúpiť k ich analýze. K istým zmenám v hodnotení vlastností textov došlo naprieč jazykovými skupinami a typmi textov (hodnota $p < 0,05$):

hodnota p	škála	dimenzia	priemerné hodnotenie variantu O	priemerné hodnotenie variantu D	priemerné hodnotenie variantu M
0,017	premýšľaný – nepremýšľaný	príťažlivosť	3,80 (1,86)	3,00 (1,94)	2,85 (1,83)
0,011	napísaný profesionálom – napísaný amatérom	akceptácia	2,44 (1,43)	2,82 (1,80)	2,32 (1,38)

Na škále premýšľaný – nepremýšľaný došlo k pozitívnemu hodnoteniu variantu D (dialogická forma) aj M (maximálna miera optimalizácie) oproti originálnemu textu - O. Na škále profesionality autora bol variant D vnímaný ako vo väčšej miere napísaný amatérom. Variant M bol naopak vnímaný ako vo väčšej miere napísaný

profesionálom. Zmeny v hodnotení textu boli zaznamenané na jednej škále z dimenzie príťažlivosti a jednej škále z dimenzie akceptácie.

Pre detailnejšiu analýzu boli analyzované zmeny v jednotlivých jazykových skupinách a typoch textov.

V prípade holandských textov sa zmeny hodnotenia textových variantov buď nepotvrdili, alebo ich pre nedostatok dát nebolo možné štatisticky overiť. V tomto prípade teda nebolo možné potvrdiť vplyv manipulácií textu na recepciu adresáta.

Pri slovenských textoch bolo možné zmeny štatisticky overiť častejšie. Je to spôsobené povahou testu – v jednom slovenskom teste pracovali respondenti so štyrmi textovými fragmentmi, v holandskom s dvoma.

Slovenské texty s inštrukciami na vyplnenie daňového priznania zaznamenali štatisticky významné zmeny hodnotenia na nasledovných škálach:

hodnota p	škála	dimenzia	priemerné hodnotenie variantu O	priemerné hodnotenie variantu D	priemerné hodnotenie variantu M
<,0001	pochopiteľný - nepochopiteľný	príťažlivosť	5,60 (1,16)	3,58 (1,98)	2,04 (1,46)
<,0001	dobře štruktúrovaný – zle štruktúrovaný	súvislosť	5,78 (1,68)	3,29 (2,14)	2,50 (1,70)
<,0001	vôbec nie je nápomocný – veľmi nápomocný	akceptácia	3,00 (1,41)	4,71 (4,53)	5,72 (1,63)
0,008	nelogický - logický	prístupnosť	3,95 (1,80)	4,81 (1,79)	5,77 (1,37)
0,003	systematický – nesystematický	prístupnosť	4,50 (2,12)	2,92 (1,86)	2,28 (1,44)
0,020	zoradený chronologicky – nezoradený chronologicky	prístupnosť	4,00 (2,08)	2,85 (1,91)	2,32 (1,61)
0,014	usporiadaný – chaotický	súvislosť	4,10 (2,24)	2,94 (1,83)	2,35 (1,60)

Hodnotenie na týchto škálach sa zlepšuje so stúpajúcou mierou optimalizácie, variant M je vždy hodnotený pozitívnejšie ako variant D a pôvodný text.

Pri analýze hodnotenia slovenského návodu na použitie fotoaparátu bolo možné vypočítať a štatisticky overiť jeden posun:

hodnota p	škála	dimenzia	priemerné hodnotenie variantu O	priemerné hodnotenie variantu D	priemerné hodnotenie variantu M
0,026	číta sa zle – číta sa dobre	prístupnosť	4,61 (1,90)	4,91 (1,86)	3,31 (1,73)

Tu skóroval variant M horšie ako originálny text aj ako variant D.

Pri hodnotení zmien schopnosti respondentov odpovedať na otázky o informáciách obsiahnutých v holandských textoch bola možné namerať hodnotu *p* vo väčšine prípadov. Rozdelenie holandských textov podľa tém a podskupín respondentov je nasledovné.

	hodnota p	originálny text	variant D	variant M
návod na fotografovanie celkovo	0,009	1,92 (0,89)	2,56 (0,73)	2,32 (0,89)
návod na fotografovanie - rodný jazyk respondenta holandský	0,006	1,85 (0,94)	2,61 (0,63)	2,49 (0,80)
návod na fotografovanie – ostatní respondenti	0,0016	1,79 (0,88)	2,54 (0,74)	2,53 (0,80)
daňové priznanie celkovo	0,11	2,11 (0,86)	2,15 (0,86)	1,8 (0,82)
daňové priznanie – rodný jazyk respondenta holandský	hodnotu p nebolo možné vypočítať			
daňové priznanie – ostatní respondenti	0,17	2,11 (0,87)	2,19 (0,86)	1,86 (0,83)

V teste s návodom na obsluhu fotoaparátu bol zaznamenaný pomerne jasný a štatisticky významný trend. V súhrnnom hodnotení a v oboch skupinách respondentov došlo k zlepšeniu schopnosti odpovedať na faktické otázky. Najlepšie skóre dosahuje dialogická úprava textu – variant D.

Naopak, pri textoch o daňovom priznaní nie je možné poukázať na žiaden štatisticky významný trend. Je teda možné, že optimalizácie v tomto prípade nepriniesli želaný efekt.

Pri slovenských textoch o daňovom priznaní naopak zmena schopnosti odpovedať na otázky dosiahla štatistickú významnosť. Nastalo tu zlepšenie schopnosti odpovedať na faktické otázky priamo úmerné so stupňom optimalizácie.

	hodnota p	text O	text D	text M
texty – používanie fotoaparátu	0,286	2,38 (0,85)	2,4 (0,82)	2,13 (0,92)
texty – daňové priznanie	<,0001	1,6 (0,87)	2,02 (0,93)	2,37 (0,83)

Vplyv textových manipulácií na schopnosť slovenských respondentov odpovedať na faktické otázky o návode na používanie fotoaparátu však nie je možné potvrdiť. Tento stav mohlo spôsobiť zloženie respondentov. Pri holandských textoch uviedlo totiž 47,4% respondentov, že sa aspoň trochu zaujíma o teóriu fotografovania, pri slovenských to bolo len 27%. Je teda možné, že nedosiahnutie štatisticky významných zmien v schopnosti odpovedať na faktické otázky v slovenských testoch bolo spôsobené práve výrazne menším počtom respondentov, ktorí sa o teóriu fotografovania zaujímajú.

Respondenti mali v on-line teste možnosť voľne sa vyjadriť k textom, ktoré čítali. V textoch o fotografovaní jemne prevažovali v oboch jazykových skupinách pozitívne hodnotenia textov vo všetkých troch variantoch. Pozitívne, alebo prevažne pozitívne hodnotenie tvorilo približne polovicu všetkých odpovedí. Najčastejšie sa respondenti vyjadrovali k zrozumiteľnosti, forme či štruktúre textu a k otázke publika textu.

Pri hodnotení holandských textov o vyplňovaní daňového priznania hodnotili respondenti často otázku toho, či sa text približuje ku kánonu administratívnych textov spojených s výberom daní. Niekoľkokrát sa vyskytoval názor, že tento typ textov už z definície obsahuje množstvo jednoznačne popísaných údajov a to zákonite vedie k tomu, že je náročnejšie text pochopiť. Forma dialógu bola jedenkrát hodnotená ako nevhodná pre administratívny text. Tento respondent dodal, že štandardná forma by viedla k lepšej zrozumiteľnosti textu. Na druhej strane bol ten istý text jedenkrát hodnotený ako výborný príklad pochopiteľného administratívneho textu.

V slovenských textoch inštrukcií na vyplnenie daňového priznania bola zaznamenaná najkonzistentnejšia zmena hodnotenia týchto textov. Zaznamenané komentáre originálnych textov hodnotia, až na malé výnimky, text negatívne, ostatné verzie sú prevažne hodnotené pozitívne alebo neutrálne.

Nasledujúca tabuľka sumarizuje, kde boli zaznamenané zmeny hodnotenia a schopnosti odpovedať na otázky o texte. Hviezdičkou (*) sú uvedené situácie, kde nebolo možné namerať hodnotu p a nebolo teda možné určiť, či zmeny nastali.

	Zmena hodnotenia vlastností textov	Zmena schopnosti odpovedať na faktické otázky o texte
Slovenské texty – dane	Áno (7 škál)	Áno
Slovenské texty – fotoaparát	Áno (1 škála)	Nie
Holandské texty – dane – holandčina je rodným jazykom respondenta	*	*
Holandské texty – dane – holandčina nie je rodným jazykom respondenta	*	Nie
Holandské texty – fotoaparát – holandčina je rodným jazykom respondenta	*	Áno
Holandské texty – fotoaparát – holandčina nie je rodným jazykom respondenta	*	Áno

Záver

Na základe výsledkov popísaných v tejto práci by snád' bolo možné formulovať nasledujúce všeobecné odporúčania pre textotvorbu. V prvom rade sa zdá, že pri tvorbe administratívnych dokumentov treba mať na mysli prijímateľa. Toto odporúčenie sa môže zdať banálne, ale úprava formy a informácii so zreteľom na publikum sa javí ako mimoriadne dôležitá. V Holandsku aplikuje daňový úrad model kontroly úradnej komunikácie, ktorý si kladie za cieľ usmerniť úradníka tak, aby sa na dokument pozrel očami adresáta. Na Slovensku je úradník povinný písať spisovne, na úrovni maturity, ale cielenie na adresáta nie je povinné. Predložený výskum skúmal len jeden komerčný text, ktorý obstál dobre, zrejme kvôli motivácii výrobcu poskytnúť kupcom dobrý produkt. I tak sa pri optimalizáciách a skúmaní odpovedí respondentov ukázalo, že by sa s takýmito textami určite dalo ďalej pracovať, hlavne ich prispôbovať úrovni (odborných) znalostí.

Na základe tohto výskumu sa ako jednoduchý prostriedok na zlepšenie kvality textu javí prepis do dialogickej formy. Variant D skóroval pri zmene schopnosti odpovedať na otázky o texte lepšie alebo približne rovnako dobre ako variant M. Zároveň bol vždy na hodnotiacich škálach vlastností textu hodnotený lepšie ako originál. Oproti variantu M, ktorý bol na škálach hodnotený najlepšie, je však takáto forma optimalizácie časovo menej náročná a jednoduchšia.

Ďalším odporúčaním v súvislosti s možným vylepšením textotvorby by mohlo byť testovanie komunikátov priamo s adresátmi. Pri operatívnej administratívnej korešpondencii by to zrejme nebolo možné, ale štandardizované, často používané

dokumenty by výskum zrozumiteľnosti, či spätnú väzbu od svojich budúcich adresátov určite zniesli.

Tu sa dostávame aj k možnostiam ďalšieho výskumu nadväzujúceho na túto prácu. Testovanie ďalších komunikátov na väčších vzorkách respondentov by mohlo priniesť jemnejšie rozlíšené pohľady na problematiku. Rovnako by bolo žiadúce vykonať analogický test aj s ľuďmi, ktorí nemajú slovenčinu ako materinský jazyk. Je možné, že vo všeobecnosti nie sú vhodné tie isté stratégie pre germánske a slovanské jazyky, či rôzne kultúrne okruhy. Rovnako by bolo vhodné sa na základe týchto testov pokúsiť nájsť nové komunikačné stratégie, ktoré by boli vyvinuté spolu s adresátmi. Pretože aj holandský model troch brán stále pracuje s odborníkom, profesionálnym úradníkom, ktorý sa má *vcítiť* do adresáta svojho listu. Formulovanie optimalizačných techník, predtestovanie alebo výskum optimalizácií vykonaných priamo potencionálnymi adresátmi by mohli priniesť cenné praktické poznatky, ktoré by textotvorbu posunuli na novú úroveň - na mieru svojim adresátom.

Výber z bibliografie:

- ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. 2008. *Současná stylistika*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.
- ČERNÝ, Jiří. 1996. *Dějiny lingvistiky*. 1. soubor. vyd. Olomouc: Votobia, 517 s. ISBN 80-858-8596-4.
- DOLNÍK, Juraj a EUGÉNIA BAJZÍKOVÁ. 1998. *Textová lingvistika*. 1. vyd. Bratislava: Stimul. ISBN 80-856-9778-5.
- FAGEL, Suzanne. 2008. *Structure versus style: the disappearance of stylistics in the Netherlands 1940-1970*. In: Online Proceedings of the Annual Conference of the Poetics and Linguistics Association (PALA) [online]. [cit. 2015-10-16]. Dostupné z: <http://www.pala.ac.uk/uploads/2/5/1/0/25105678/fagel2008.pdf>
- FINDRA, Ján. 2004. *Štylistika slovenčiny*. Martin: Osveta. ISBN 8080631425.
- GAVORA, Peter. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského [cit. 2016-02-06]. ISBN 978-80-223-2951-4. Dostupné z: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>
- GRIFFITHS, G., M.M. SOHLBERG a G. BIANCAROSA b.r. CampusReader. *A review of models of reading comprehension with implications for adults with mTBI and the Campus Reader*. Dostupné z: www.campusreader.org
- HALLIDAY, M.A.K. a Ruqaiya HASAN. 1976. *Cohesion in English*. New York: Longman Group Limited. ISBN 0-582-55041-6.
- KAMALSKI, Judith. 2007. *Coherence marking, comprehension and persuasion: on the processing and representation of discourse = Coherentiemarkering, begrip en overtuigingskracht : over het verwerken en representeren van discourse (me een samenvatting in het Nederlands)*. Utrecht, The Netherlands: LOT. ISBN 978-907-8328-292.
- KAMALSKI, Judith, Leo LENTZ a Ted SANDERS. 2004. Coherentiemarkering in informerende en persuasieve teksten.: Een empirisch onderzoek naar cognitieve en affectieve effecten. *Tijdschrift Voor Taalbeheersing*. Amsterdam: Amsterdam University Press, **26**(2), 85-103. ISSN 1573-9775.
- LE, Elisabeth. 2004. *The role of paragraphs in the construction of coherence - text linguistic and translation studies*. IRAL, International Review of Applied Linguistics in Language Teaching. Heidelberg: Gross, (3).
- MCNAMARA, Danielle. 2007. *Reading comprehension strategies: theories, interventions, and technologies*. New York: Lawrence Erlbaum Associates, xv, 520 p. ISBN 978-080-5859-669.

MISTRÍK, Jozef. 1997. *Štylistika*. 3. vyd., upravené. Bratislava: Slovenské pedagogické nakl. s.598. ISBN 80-080-2529-8.

ONRUST, Margreet a Arie VERHAGEN. 1993. *Formulieren*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, s. 229.

PEARSON, P.D. a D.N. HAMM 2005. The Assessment of Reading Comprehension: A review of Practices - Past, Present, and Future. In: *Children's Reading Comprehension and Assessment*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates., s. 13-69. ISSN 978-0805846560.

PELIKÁN, Jiří. 2007. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 270 s. ISBN 978-80-7184-569-0.

PRŮCHA, Jan. 1998. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 148 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 8085931494.

RENKEMA, J. a L. KLOET 2000. *De toestand van een tekst: Een diagnose volgens het CCC-model*. Management & Communicatie. (6), 25-36.

RENKEMA, J., M.J.W. HEERKENS a D. DE JONG 2013. *Belastingdienst schrijft burgertaal?: Een kwalitatief verkennend onderzoek naar de kwaliteit van antwoordbrieven van de Belastingdienst*. Tilburg.

STEENHOUDER, Michaël, Peter SCHELLENS (ed.). 2008. *Tekstanalyse: methoden en toepassingen*. Assen: Koninklijke Van Gorcum. ISBN 978-902-3244-479.

VERHOEVEN, Ludo a Charles PERFETTI. 2008. Advances in text comprehension: model, process and development. *Applied Cognitive Psychology*. **22**(3), 293-301. DOI: 10.1002/acp.1417. ISSN 08884080. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1002/acp.1417>

YULE, George. 1996. *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press, 14, 138 s. Oxford introductions to language study. ISBN 01-943-7207-3.